

خطبات سود

(خطبات جمعہ)

۱۹۳۲ء

فرمودہ

سیدنا حضرت مرزا بشیر الدین محمود احمد المصلح الموعود

خلیفۃ المسیح الثانی

جلد

زیر اہتمام

فضل عمر فاؤنڈیشن

KHUTUBAT-I-MAHMUD

by HADRAT MIRZA BASHIR-UD-DIN MAHMUD AHMAD
KHALIFATUL MASIH II

Published by:

Islam International publications Ltd.
Islamabad, Sheephatch Lane,
Tilford, Surrey GU 10 2 AQ
U.K.

Printed by:

Raqeem Prees,
Islamabad, Tilford , Surrey.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
نَحْمَدُهُ وَنُصَلِّي عَلٰی رَسُوْلِهِ الْكَرِیْمِ

پیش لفظ

اللہ تعالیٰ کے فضل و احسان سے فضل عمر فاؤنڈیشن کو حضرت مصلح موعود کے خطبات کی پندرہویں جلد احباب کی خدمت میں پیش کرنے کی سعادت نصیب ہو رہی ہے۔ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰی ذٰلِكَ۔ اس جلد میں ۱۹۳۳ء کے ۳۲ خطبات جمعہ شامل ہیں۔ حضرت فضل عمر سلطان البیان کے خطبات علوم و معارف کا انمول خزانہ ہیں اور یہ سبھی کے الہامی الفاظ ”وہ علوم ظاہری و باطنی سے پُر کیا جائے گا“ پر شاہد ناطق ہیں۔ حضرت مصلح موعود کا دورِ خلافت جو کم و بیش ۵۲ سال پر محیط ہے ایک تاریخ ساز دور تھا۔ اس نہایت کامیاب طویل دور میں حضور کے خطبات نے جماعت کی علمی و روحانی ترقی اور تعلیم و تربیت میں نہایت اہم کردار ادا کیا۔

ہمارا یہ روحانی و علمی ورثہ سلسلہ کے لڑیچ میں بکھرا پڑا تھا۔ اور جماعت کے دوستوں کو اس سے استفادہ کرنا مشکل تھا۔ فضل عمر فاؤنڈیشن اس جماعتی ضرورت کو پورا کرنے کیلئے ان خطبات کو کتابی شکل میں شائع کر رہی ہے۔

اللہ تعالیٰ ہمیں ان خطبات سے پورے طور پر استفادہ کرنے اور جماعتی ذمہ داریوں کو احسن رنگ میں ادا کرنے کی توفیق عطا فرمائے۔ آمین۔

والسلام

خاکسار

ناصر احمد شمس

سیکرٹری فضل عمر فاؤنڈیشن

فہرست مضامین خطبات محمود

(خطبات جمعہ ۱۹۳۲ء)

جلد ۱۵

صفحہ	موضوع خطبہ	تاریخ بیان فرمودہ	خطبہ نمبر
۱	۱۹۳۲ء کیلئے جماعت احمدیہ کا پروگرام۔	۵ جنوری ۱۹۳۲ء	۱
۱۱	رمضان المبارک کا بابرکت آخری عشرہ۔	۱۲ جنوری ۱۹۳۲ء	۲
۲۵	جماعت احمدیہ لاہور کے تبلیغی فرائض۔	۱۹ جنوری ۱۹۳۲ء	۳
۳۰	ہر جماعت میں درس القرآن جاری کرنے کی ضرورت۔	۲۶ جنوری ۱۹۳۲ء	۴
۳۸	مصیبت زدگان کی مدد کرو۔	۲ فروری ۱۹۳۲ء	۵
۴۴	قرض اور سود کے متعلق اسلام کی تعلیم۔	۹ فروری ۱۹۳۲ء	۶
۵۴	ساکین کو روحانی مراتب کے حصول کے متعلق ایک اہم ہدایت۔	۲۳ فروری ۱۹۳۲ء	۷
۶۲	ابتلاؤں کے دن۔	۲ مارچ ۱۹۳۲ء	۸
۷۴	دعاؤں اور انابت الی اللہ کی طرف توجہ کی ضرورت۔	۹ مارچ ۱۹۳۲ء	۹
۹۲	محبت، شفقت اور پیار سے کام لو۔	۱۶ مارچ ۱۹۳۲ء	۱۰
۹۸	ساکین میں نام دینے والوں کو چند ضروری اور اہم ہدایات۔	۲۳ مارچ ۱۹۳۲ء	۱۱
۱۰۷	انسانی قبض اور بسط کی حالت۔	۳۰ مارچ ۱۹۳۲ء	۱۲
۱۱۴	تکمیل ایمان کیلئے درستی عقائد و اعمال کی ضرورت۔	۶ اپریل ۱۹۳۲ء	۱۳
۱۱۸	مومن کا دائرہ محبت بہت وسیع ہونا چاہیے۔	۱۳ اپریل ۱۹۳۲ء	۱۴
۱۲۷	تربیت کا صحیح طریق تبلیغ ہی ہے۔	۲۰ اپریل ۱۹۳۲ء	۱۵
۱۳۶	استقلال، ہمت اور قربانی کی روح پیدا کرنے کی ضرورت۔	۲۷ اپریل ۱۹۳۲ء	۱۶
۱۴۲	اپنے عظیم الشان مقام کی ذمہ داریوں کا احساس کرو۔	۴ مئی ۱۹۳۲ء	۱۷

صفحہ	موضوع خطبہ	تاریخ بیان فرمودہ	خطبہ نمبر
۱۵۰	تقوی اللہ اختیار کرنے کے بہترین نتائج۔	۲۵ مئی ۱۹۳۳ء	۱۸
۱۶۲	اللہ تعالیٰ کا حقیقی عبد بننے کی کوشش کرو۔	یکم جون ۱۹۳۳ء	۱۹
۱۶۹	مومن کو ہمیشہ عقل و فکر اور شعور سے کام لینا چاہیے۔	۸ جون ۱۹۳۳ء	۲۰
۱۸۰	صبر، صدق، صوم اور صلوة کی پابندی اختیار کرو۔	۱۵ جون ۱۹۳۳ء	۲۱
۱۸۹	ایمان کے ساتھ اعمال کی اصلاح بھی ضروری ہے۔	۲۹ جون ۱۹۳۳ء	۲۲
۲۰۰	جماعت کو فتن سے محفوظ رکھنے کیلئے ضروری ہدایات۔	۲۷ جولائی ۱۹۳۳ء	۲۳
۲۱۲	کامیابی اللہ تعالیٰ کے مقرر کردہ ذرائع کو استعمال کرنے سے ہو سکتی ہے۔	۳ اگست ۱۹۳۳ء	۲۴
۲۲۰	دعوتِ طعام اور اسلامی آداب۔	۱۰ اگست ۱۹۳۳ء	۲۵
۲۳۰	پہلے اپنی اصلاح کرو اور پھر محبت اور ہمدردی کے جذبات کے ساتھ دوسروں کی۔	۲۳ اگست ۱۹۳۳ء	۲۶
۲۳۱	احمدی تاجروں کو پوری دیانت سے کاروبار کرنا چاہیے۔	۳۱ اگست ۱۹۳۳ء	۲۷
۲۳۳	مومن کو ہمیشہ دیکھتے رہنا چاہیے کہ اس کا کوئی بھائی ضروریات زندگی سے محروم تو نہیں ہے۔	۷ ستمبر ۱۹۳۳ء	۲۸
۲۵۰	مانگنے اور سوال کرنے کی عادت کو مٹانا نہایت ضروری ہے۔	۱۲ ستمبر ۱۹۳۳ء	۲۹
۲۵۷	کارکنانِ جماعت کو نہایت اہم اور ضروری ہدایات۔	۲۱ ستمبر ۱۹۳۳ء	۳۰
۲۶۷	جماعت احمدیہ ہوشیار اور بیدار رہے۔	۱۲ اکتوبر ۱۹۳۳ء	۳۱
۲۷۶	وقت آ گیا ہے کہ ہم اس رنگ میں قربانیاں کریں جو بہت جلد نتیجہ خیز ہوں۔	۱۹ اکتوبر ۱۹۳۳ء	۳۲
۲۸۲	دنیا کے ہر گوشہ کے احمدی خاص قربانیوں کیلئے تیار رہیں۔	۲۶ اکتوبر ۱۹۳۳ء	۳۳
۳۱۳	جماعت احمدیہ کے خلاف احرار یوں کا فتنہ اور بعض سرکاری افسروں کا غیر منصفانہ رویہ۔	۲ نومبر ۱۹۳۳ء	۳۴
۳۶۲	جماعت احمدیہ سے تین مطالبے۔	۹ نومبر ۱۹۳۳ء	۳۵

صفحہ	موضوع خطبہ	تاریخ بیان فرمودہ	خطبہ نمبر
۳۷۵	اعلان کردہ سکیم کے متعلق چند باتیں۔	۱۶ نومبر ۱۹۳۳ء	۳۶
۴۰۵	مخلصین جماعت احمدیہ سے جانی اور مالی قربانیوں کے مطالبات۔	۲۳ نومبر ۱۹۳۳ء	۳۷
	مخلصین جماعت احمدیہ سے جانی اور مالی قربانیوں کے	۳۰ نومبر ۱۹۳۳ء	۳۸
۴۳۹	مزید مطالبات۔		
۴۷۳	مطالبات کی اعلان کردہ سکیم کے متعلق بعض اہم تشریحات۔	۷ دسمبر ۱۹۳۳ء	۳۹
۵۰۳	جماعت احمدیہ کی موجودہ مشکلات و مصائب اور رمضان المبارک۔	۱۴ دسمبر ۱۹۳۳ء	۴۰
۵۲۰	رمضان قومی ترقی کیلئے ضروری چیز ہے۔	۲۱ دسمبر ۱۹۳۳ء	۴۱
	جلسہ سالانہ کے بابرکت ایام میں اپنی دعاؤں کو ہمیشہ اعلیٰ مقاصد	۲۸ دسمبر ۱۹۳۳ء	۴۲
۵۳۰	پر مشتمل رکھو۔		

انڈیکس

مرتبہ: مکرم فضل احمد صاحب شاہد

۳	۱- آیات قرآنیہ
۵	۲- احادیث
۷	۳- الہامات حضرت مسیح موعودؑ
۸	۴- اسماء
۱۳	۵- مقالات
۱۶	۶- کتابیات

2

٣
آيات قرآنية

٢٥٠	(٢٨)	٣٦	فَصِطْرَةٌ إِلَى مَيْسَرَةٍ (٢٨١)	٣٢	الْفَاتِحَةُ
	الحج		لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا	(٥)	إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ
١٥٩	يَسْأَلُ التَّقْوَى مِنْكُمْ (٣٨)	٣٢٦	الْأَوْسَعَهَا (٢٨٤)		
	التور		الاعراف		إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ
	لَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ		يَنْبِئُ آدَمَ قَدْ أَنْزَلْنَا	٣٣	(٦)
	فِي دِينِ اللَّهِ (٣)	١٥٢	عَلَيْكُمْ إِبْرَاهِيمَ (٢٤)		البقرة
٣٠	الفرقان		كُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا		آلَمْ ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ
		٣٢٣	(٣٢)	٣٠٤	فِيهِ (٣٢)
	يَا رَبِّ إِنَّ قَوْمِي اتَّخَذُوا		التوبة	٣٩٣-٣٠٤	يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ (٣)
٣١	هَذَا الْقُرْآنَ مَهْجُورًا (٣١)		لِمَ آذَنْتَ لَهُمْ (٣٣)		يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَ
٨٦	جَاهِدْهُمْ بِهِ (٥٣)	١٦٠	التحل	٤٥	يَهْدِي بِهِ كَثِيرًا (٢٤)
	العنكبوت		جَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ	١٨٣	اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ
	وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا		(١٢٦)	٥٠٩	(٣٦)
٣٢٣	لِنَهْدِيَهُمْ شُبُلَنَا (٤٠)	٨٤	بنى اسرائيل		فَاسْتَشِقُوا الْخَيْرَاتِ (١٣٩)
	الاحزاب		كَلَّا تَمِيدُ هَوْلًا وَهَوْلًا	٥٢٠	يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ
	يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لَأَزْوَاجِكُمْ...	٤٥	(٢١)		عَلَيْكُمْ الصِّيَامُ (١٨٣)
٣٣٠	(٢٩)		مَنْ كَانَ فِي هَذِهِ أَعْمَى	٥٢٢	الَّذِينَ يُطِيقُونَ فِدْيَةَ
	الْمُرْجِفُونَ فِي الْمَدِينَةِ	٥١٣	فَهُوَ فِي الْأَجْرَةِ (٤٣)		طَعَامٍ مُسْكِينٍ (١٨٥)
٦٩	(٦١)		طه	٥٠٣	شَهْرَ رَمَضَانَ الَّذِي...
	محمد		وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِنْ لِسَانِي	٣٦٣	(١٨٤، ١٨٦)
٤٣	مَاذَا قَالَ أَنْفًا (١٤)				مَتَى نَصُرَ اللَّهُ (٢١٥)
				١٣٩	قُلِ الْعَفْوَ (٢٢٠)

<p>القدر ٢٣٣ إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ ٥٥٥ (٣٢)</p>	<p>أَهْلِيكُمْ نَارًا (٤) التَّرْعَتِ وَالتَّرْعَتِ غَرْقًا.. (٣٢)</p>	<p>الدُّرَيْتِ وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ (٥٤) ٥٣٣'١٦٢</p>
<p>الكوثر ٣١٥'٣١ إِنَّا آعْظَمْنَا الْكُوثَرَ... ٣٦٥ (٢٢ آخر)</p>	<p>المطّفين وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ (٢) ٣٣٣</p>	<p>الواقعه لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ (٨٥) ٣٣</p>
<p>٣٦٣</p>	<p>الاعلى فَذَكِّرْ إِن نَّفَعَتِ الذِّكْرَى (١٥) ٩٩</p>	<p>الحديد أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ (٤)</p>
<p>٣٢٣</p>	<p>الضحى أَمَّْا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ (١٢) ٣٢٣</p>	<p>التحریم فَوَاانْفُسَكُمْ وَ</p>

احادیث

۱۱۶	ہو جاتی ہے... جہاں تک اذان کی آواز پہنچے سب کو نماز کیلئے مسجد میں آنا چاہیے	۱۳۳	۹	احادیث بالمعنی	۲۵۲-۲۶۸	۱	الْإِمَامُ جُنَّةٌ يُقَاتِلُ... اللَّهُ أَعْلَىٰ وَآجَلُ الْيَدِ الْعُلْيَا خَيْرٌ مِنَ الْيَدِ السُّفْلَىٰ
۱۲۰	دروازہ پر بار بار دستک نہیں دینی چاہیے	۱۳۳	۳۳	لیلیۃ القدر آخری عشرہ میں تلاش کرو	۲۰۶	ب	أَنَا النَّبِيُّ لَا كَذِبُ أَنَا ابْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِ بَنِي
۱۲۵	مومن ایک سوراخ سے دو دفعہ نہیں کاٹا جاتا	۱۳۳	۱۳	صدق نیت اور اخلاص سے اللہ سے مانگے گا وہ اسے دیا جائے گا	۱۶۵	ج	بَدَأَ الْإِسْلَامَ غَرِيْبًا وَسَيَعُوذُ غَرِيْبًا
۱۸۷	در پیدیا ہوتا ہے تو اس سے عرش الہی کانپ اٹھتا ہے	۱۳۳	۳۳	ظلمہ کو ایک دوزخی آدمی مارے گا	۳۹۶	خ	خَيْرُ الْأُمُورِ أَدْوَمُهَا
۲۱۰	نبی کا کام اشارہ کرنا نہیں میں کبھی ایک کمزور شخص کو مال دے دیتا ہوں...	۲۰	۲۰	جو علیؑ کے مقابل پر تلوار چلائے گا وہ ظالم ہوگا	۲۶۹	ل	لَا عَيْنٌ رَأَتْ وَلَا أُذُنٌ سَمِعَتْ وَلَا حَظْرٌ
۲۲۳	میری پیٹھ کے پیچھے ہو جاؤ اور کندھے کی اوٹ میں جنگی کرتب دیکھتی جاؤ اے لوگو مجھے مشورہ	۲۰	۲۰	اے علیؑ! اگر ہمیں تمام دنیا مل جائے تو وہ ایک آدمی کی ہدایت کے برابر نہیں	۱۳۸	م	مَا أَنَا بِقَارِي مَنْ قَالَ لِأَلِ اللَّهِ دَخَلَ الْحَقَّةَ
۳۰۷، ۲۵۸، ۲۳۷	سوال نہ کیا کرو میں شور سن کر دیکھنے گیا تھا کہ کیا بات ہے	۱۳۵، ۲۶	۳۳	خدا تعالیٰ کہتا ہے کہ میں نے سورۃ فاتحہ کو اپنے اور بندہ کے درمیان تقسیم کر دیا ہے	۳۷۱		
۲۵۶	قع ہو یا گھست اس جگہ کو نہ چھوڑنا	۲۰	۴۰	اگر ہر وقت ایک ہی حالت میں رہے تو انسان مر جائے	۵۰۳		
۲۶۸	سزا دینا حکومت کا کام ہے			ادنیٰ بپاشست ایمان بھی جب کسی مومن میں پیدا	۱۱۵		

۴۹۱	ہے وہ نیکی کرتا ہے	۴۴۳، ۴۴۲	روک سکتا	۴۲۱	تیرا نہیں
	بندہ نوافل کے ذریعہ اپنے		جو کھانا خود کھاؤ غلاموں		بالکل ممکن ہے کہ میں ایک
۴۹۳	رب کے حضور ترقی کرتا ہے	۴۴۶	کو کھلاؤ		مخلص کو کوئی چیز دلوادوں
	کون ہے جو جنت میں اپنا		جو کسی کے ذریعہ سے ہدایت	۴۲۳	حالاتکہ وہ اس کا حقدار نہ ہو
۴۹۳	گھر بنائے		پاتا ہے اس کے نیک اعمال		وہ شخص جو صلح کیلئے ابتداء
۴۹۳	دوسرا ہاتھ بھی دوزخ سے بچا		اس کے اعمال نامہ میں لکھے		کرتا ہے وہ جنت میں پانچ
	جمعہ میں ایک گھڑی ایسی آتی		جاتے ہیں جس کے ذریعہ اسے	۴۷۰	سوسال پہلے داخل ہو جاتا ہے
	ہے کہ اس میں جو دعا کی	۴۴۹	ہدایت ملتی ہے		اے انصار! مجھے تمہاری طرف
۵۰۱	جائے قبول ہوتی ہے		جو مہمان آئے تین دن	۴۷۹	سے یہ بات پہنچی ہے
	یہ میرے رب کا تازہ	۴۵۲	اس کی مہمانی کریں		اس ایک نادان کے قول کی
۵۰۵	انعام ہے	۴۵۳	ان بکریوں میں میرا حصہ رکھو		وجہ سے تم دنیا کی بادشاہت
	رمضان میں قرآن کی		رسول کریمؐ نے مومنوں کی	۴۸۰	سے محروم رہو گے
۵۰۶	تلاوت زیادہ کرنی چاہئے	۴۵۴	جماعت کو سانپ قرار دیا ہے		اے دوستو! تم سے پہلے کچھ
	تمہاری اس بات کو دیکھ کر		بلال کی آواز تو اللہ تعالیٰ کو		لوگ گذرے ہیں جن کو
	اللہ تعالیٰ بھی ہنسا اور میں بھی	۴۷۰	بھی پیاری ہے		آروں سے چیرا گیا اور آگ
۵۱۱	ہنستا ہوں		مدینہ میں کچھ لوگ ہیں جو	۴۱۹	میں جلایا گیا
	جو شخص نیت، چُغلی اور		تمہارے جیسا ثواب حاصل	۴۲۳	میرے پاس سواری نہیں ہے
	بدگوئی سے پرہیز نہیں کرتا	۴۷۱	کر رہے ہیں		ہر نماز کے بعد ۳۳، ۳۳ دفعہ
۵۲۲	اس کا روزہ نہیں		عیدیں ہمارے کھانے پینے		تسبیح و تحمید اور ۳۳ بار تکبیر
	رسول کریمؐ نے بیوی کو مرد	۴۷۵	کے دن ہیں	۴۴۲	کہہ لیا کرو
۵۲۷	کا آدھا دھڑ قرار دیا ہے		جو شخص ثواب کی نیت سے		بسے خدا تعالیٰ نیکی کرنے کی
			بیوی کے منہ میں لقمہ ڈالتا		توفیق دے اسے میں نہیں

الہامات حضرت مسیح موعودؑ

	اردو الہامات	عربی الہامات
پ پھر ہمار آئی خدا کی بات ۲۲۶ پھر پوری ہوئی	ا اگر یہ جڑ رہی سب کچھ رہا ہے ۲۷۳	ل لَا تُبْقِي لَكَ مِنَ الْمُخْرَبَاتِ ذِكْرًا
ف فرشتوں کی کھینچی ہوئی تلووار ۹ تیرے آگے ہے	ب بادشاہ تیرے کپڑوں سے برکت ڈھونڈیں گے ۶۶	

اسماء

		۱-آ	
۱۷۶	آف کھریٹ	۳۸۲'۲۸۰	انصاری ڈاکٹر
۳۳۳	جلال الدین شمس، مولانا	۱۹۳	اوڈو وائر سر
۳۹۳	جواہر لال نہرو پنڈت		ایڈیسن
	ج		ب
۲۸۹'۲۸۰	چیمفورڈ لارڈ	۲۱۸	بچہ سقہ
	ح	۳۶۳'۳۳۲'۷۹'۳۹	بشیر احمد
۳۳۲	حاکم علی چوہدری	۳۳۳	حضرت، مرزا
۳۵۸	حاجہ شاہ نیر	۳۷۰	بشیر احمد حضرت شیخ ایڈووکیٹ
۳۲۶'۳۱۰	حبیب اللہ خان، امیر	۲	بلال، حضرت
۳۹۹	حسین، حضرت، امام		بوعلی سینا
۲۲۱	حفصہ، حضرت	۲۳۰	پ
۳۱۸	حمزہ، حضرت		پٹیر
۳۱	حیرت مرزا	۶۵	ث
	خ		ج
۲۷۱	خالد بن ولید، حضرت	۳۳۳	ثناء اللہ مولوی
۳۳۳	خدا بخش ملک	۹۹	جان محمد شیخ
۵۲۱	خدیجہ، حضرت	۲۸۰	جعفر
۳۱۷'۱۰۳	خضاء، حضرت	۱۳۱	جیفرے سر
			جماعت علی شاہ، پیر
			آدم، حضرت
			ابراہیم، حضرت
			ابوبکر، حضرت
			ابوجہل
			ابوسفیان، حضرت
			ابوموسیٰ اشعری، حضرت
			اجمل خان حکیم
			احمد جان، حضرت، صوفی
			احمد دین زرگر، میاں
			احمد نور کابی
			اِزْوَن لارڈ
			اسد اللہ خان چوہدری، پیر ستر
			اسماعیل شہید، حضرت، مولانا
			افضل حق چوہدری
			اکبر علی پیر
			الزیتہ
			اللہ دتہ مولوی
			امان اللہ خان امیر

۳۲۶	حضرت مولوی	۳۰۱	شعیب حضرت	۵
۳۳۳	عبدالرحمن ملک قصوری	۱۸۲	شہاب الدین سروردی	۱۸۵
	عبدالرحمن سید	۳۹۷	شیلے	ڈگلس پکتان
۳۹۷	حاجی اللہ رکھا		ص	ر
۳۳۲	عبدالرحمن مصری شیخ	۲۰۰	صالح حضرت	رحمت علی مولوی
۳۲۶	عبدالرحمن امیر		ط	رشیدہ بیگم
۱۹۱	عبدالرحیم قاضی			(حرم حضرت مصلح موعود)
۳۳۳	عبدالرزاق شیخ سید ستر		طاہر احمد حضرت مرزا	روشن علی حافظ حضرت
	عبدالرحیم ورد	۳۶۳	(ظلیفۃ السج الرابع)	۳۹۰
۳۳۵، ۳۳۳	حضرت مولانا	۲۰	طلحہ حضرت	روم مولانا
۷۹، ۷۸	عبدالرحیم نیر حضرت مولوی		ظ	ز
۲۵۱	عبدالستار مولوی	۳۹۰، ۳۶۷، ۳۹۰، ۱۳۸	ظفر علی مولوی	زبیر حضرت
۲۵۱	عبدالغفار خان افغان		ع	سن
۳۳۳، ۷	عبدالغفور صوفی	۳۱۷، ۳۱۶، ۳۳۲	عائشہ حضرت	سکندر
۱۸۲	عبدالقادر جیلانی حضرت سید	۳۰۷، ۳۷۹، ۱۶۵	عباس حضرت	سکندر حیات خان سردار
۲۲۳	عبدالقدیر صوفی	۳۳۳	عبدالحق حضرت مرزا	ش
	عبدالکریم سیالکوٹی	۳۳۳	عبدالحق ڈاکٹر (بھائی گیٹ)	شاہ ولی اللہ حضرت
۳۷۰، ۲۵۲، ۱۵۵، ۱۵۳	حضرت مولانا	۱۲۹	عبدالحکیم ڈاکٹر	شیلے
	عبداللطیف شہید	۳۳۳	عبدالحمید قاضی	شروہانند جی سوای
۳۷۰، ۳۳۶، ۳۱۰	حضرت صاحبزادہ	۳۵۱	عبدالرحمن بن عوف حضرت	شریف احمد حضرت مرزا
۵۱۰	عبداللہ بن مسعود حضرت		عبدالرحمن شہید	۳۰۲، ۲۹۸، ۲۹۶
۲۱۰	عبداللہ بن ابی بن سلول			۳۳۲، ۳۵۱، ۳۳۶

۳۳۲	غلام محمد ملک	غ	۳۳۳	عبداللہ خان حضرت نواب
۳۶۳	غلام نبی گلار	غلام احمد قادیانی حضرت مرزا	۳۵۱	عبداللہ خان افغان
	ف	سج موعود علیہ السلام		عبداللہ تنوری
۳۱	فتح محمد جالندھری	'۳۶'۳۵'۳۳'۳۲'۲۸'۲۲'۱۳	۲۲۳'۲۱۳	حضرت فشی
	فتح محمد چوہدری	'۹۰'۸۹'۷۲'۶۷'۶۲'۴۳'۳۸	۴۸۹'۳۹۷	عبداللہ سینہ
	فرزند علی خان	'۱۲'۹'۱۲'۱۲'۱۲'۱۱'۱۰'۱۰'۹'۵'۳	۳۵۷	عبدالحمید
	حضرت مولوی	'۱۵'۱۴'۱۳'۱۳'۱۳'۱۲'۸'۱۳'۶'۱۳'۰	۱۶۵	عبدالمطلب حضرت
		'۱۸۵'۱۸۱'۱۷۹'۱۷۸'۱۷۶'۱۷۱'۱۶۶'۱۵۹	۲۶۸'۳۳	عثمان حضرت
۲۵۱۵	فرعون	'۲۲'۶'۲۲'۴'۲۱۵'۴۱۳'۲۰۷	۲۹۰	عطاء اللہ مولوی
۳۶۳	فضل کریم ڈاکٹر	'۲۶۵'۲۶۰'۲۵۹'۲۵۱'۲۴۷'۲۳۳'۲۲۲	۳۹۰	عطاء اللہ شاہ بخاری
۹۹	فضیل	'۲۸۲'۲۸۰'۲۷۹'۲۷۶'۲۷۴'۲۷۰	۳۳۳'۲۶'۲۰	علی حضرت
۲۳۰	فریڈرک	'۳۰'۸'۳۰'۳'۲۹۳'۲۸۸'۲۸۶'۲۸۳	۲۵۵'۱۳۵'۶۳	عمر حضرت
	ق	'۳'۴'۳۳'۳۹'۳۳'۳'۱۹'۳۱۵'۳۱۱	'۸۸'۳۳'۲۲	
۳۳۲	قاسم علی میر	'۳'۷۷'۳۶۸'۳۶۳'۳۵۸'۳۵۶'۳۵۳	۲۲۶'۳۳'۳۳۳	
	ک	'۳۸۲'۳۷۷'۳۶۵'۳۵۷'۳۴۸'۳۴۷		عمرالدین ثملوی
		۵۳۲'۵۳۱'۵۲۶'۵۱۳'۵۱۱'۵۰۰'۴۹۸	۱۳۱	حضرت مولوی
۳۳۵	کرم دین	۱۷۷	۸۹	عمرو بن العاص حضرت
۳۵۷	کمال الدین خواجہ	۲۳۳	'۹۵'۵۷'۹	عیسیٰ حضرت
	گ		'۲۷۹'۲۵۱'۲۴۱'۱۸۳'۱۲۷	
	گاندھی	۱۷۷	'۳۹۷'۳۵۸'۳۵۶'۳۱۱	
		۷۲	۵۳۳'۳۹۹'۳۵۷'۳۵۲	
				غلام قادر سیالکوٹی

۳۸۳'۳۸۲		نعمت اللہ حضرت مولوی	۵۰۰'۲۷۹'۲۵۱'۲۵۰
۱۰۰'۹۹	ہارون الرشید	۳۲۶'۳۱۰ (شہید کابل)	۲۸۰
۲۱۸	ہرقل	نور الدین حضرت مولوی	ن
۲۱۸	ہندہ	۶۷'۵۹'۳۸'۳۶'۳۵'۳۲	۲۱۸'۳۱
۲۰۰	ہود حضرت	۱۵۵'۱۵۳'۱۲۹'۱۲۵'۱۱۳'۶۸	۳۶۳'۲۲۲
	ی	۳۲۶'۲۰۷'۱۷۹'۱۷۷'۱۷۶	۲۷۳
۵۳۲'۵۳۱	یار محمد مولوی	۳۲۰'۳۰۸'۲۶۷'۲۵۳'۲۵۳	۳۰۲'۳۳۹'۳۳۸
۴۹۹	یزید	۵۳۳'۴۷۷'۴۷۶'۴۶۶	۳۸۹'۳۸۸'۲۳۰'۱۵۸'۱۵۷
۳۹۵	یعقوب علی حضرت شیخ عرفانی	و	۳۱
۴۰	یوسف حضرت	۴۳۳'۳۶۳'۳۱۰	نصر اللہ خان حضرت
۸۰	یوسف علی شیخ	۵	چوہدری
		ہاروننگ مسز	۱۶
		۳۸۰'۳۷۷	نصرت جہاں بیگم حضرت
			نظام الدین مرزا
			۲۷۳

مقامات

۳۶۵'۸۰'۷۹	جرمنی	۱۳۳	بغداد	۱-آ	
۳۳۳'۲۷۶	جھنگ	۳۶۵	بھیبی		
	چ	۲۱۸'۱۵۳'۳۹	بنگال	۱۳۵	آئرلینڈ
۷	چھچھ	۳۶۵'۳۵۹'۳۹۱'۳۰۹		۳۶۵'۳۱۰	اٹلی
۳۳۳'۲۸۸	چین	۳۶۵'۳۹	بھار	۳۶۵'۳۰۰'۳۹۸'۲۸۸	افریقہ
	د	۳۶۸	بھینی	۲۰۳'۲۰۳'۲۰۳'۸۹'۷	افغانستان
	د			۳۸۹'۳۱۰'۲۸۸'۲۱۸	
۳۹۸	دمشق	پ		۲۹۷'۲۹۰'۲۷۲'۱۹۵	امرتسر
۳۵۷'۳۹۹'۹۳	دہلی	۲۹۰'۲۳۷'۲۳۶	پشاور	۳۳۳'۳۸۱'۳۱۵'۲۹۸	
	ڈ	۱۳۸'۹۳'۲۸'۲۷۶	پنجاب	۳۸۱'۳۸۰'۳۳۹	
		۲۹۲'۲۹۱'۲۸۷'۲۰۵'۱۸۶			
۳۳۵	ڈیرہ غازی خان	۳۰۰'۲۹۹'۲۹۸'۲۹۵'۲۹۳		۲۸۸'۱۳۵'۱۰۸'۸۰'۷۹	امریکہ
	ر	۳۰۹'۳۰۷'۳۰۶'۳۰۴'۳۰۳		۳۷۷'۳۶۵'۳۳۳'۳۹۸	
۳۶۵	رنگون	۳۳۵'۳۳۵'۳۲۳'۳۲۱'۳۱۸		۲۸	انبالہ
۳۳۳	روس	۳۸۳'۳۵۵'۳۵۲'۳۵۰'۳۳۷		۲۸۸'۲۸۲'۹۰	انگلستان (برطانیہ)
	س	۳۳۷'۳۳۶'۳۱۳'۳۸۸		۳۳۳'۳۲۱'۳۲۰'۳۱۹'۳۱۰'۳۰۰	
				۳۸۶'۳۸۵'۳۶۳'۳۵۹'۳۴۱	
۲۰۳	ساؤتھ افریقہ	۵۰۷'۳۵۵'۳۳۸		۳۸۹'۳۶۵'۳۳۵'۳۱۴'۳۱۳'۳۹۸	
۳۵۳'۲۹۱	ستکوه (گڈوں)	ج		۲۸۸'۲۸۵'۲۱۸'۸۹	ایران
۳۶۰'۳۵۷	سرحد	۳۳۳'۲۸۸	جاپان	۸۹	ایشیا
۳۳۳'۲۷۶'۱۲۰	سرگودھا	۲۹۰'۲۸	جالندھر		
۳۵۰	سری گوبند پورہ	۳۳۳'۲۸۸'۷۸	جاوا	ب	
				۳۸۱'۳۸۰'۳۶۷'۹۰'۶	یٹالیہ

۴۶۱'۴۶۰'۴۵۰'۴۸۸'۴۸۷	ق	۴۹۷	سکندر آباد
۴۶۵	کلکتہ	۴۴۴'۴۸۸'۷۸	سائرا
۴۹۹	کوفہ	۱۲۵	سندھ
۱۷۶	کھریپٹر	'۴۴۷'۴۴۶'۱۲'۴۸	سیالکوٹ
۴۰۳	کینڈا	۴۸۱'۴۵۸'۴۴۴	
	گ	۴۸۹	سیلون
۴۹۱	گجرات	ش	
۴۴۶'۱۹۸'۱۴۷'۶۸	گوجرانوالہ	۴۸۶	شام
'۴۹۵'۴۹۴'۱۸۶'۶	گورداسپور	۴۹۳'۴۸۲'۴۰۵'۱۷۸'۱۷۷	شملہ
'۴۰۴'۴۰۳'۴۹۹'۴۹۷		۱۲۰	شیخوپورہ
۴۴۴'۴۴۴'۴۵۱'۴۴۶		ط	
۴۸۹	گولڈ کوسٹ	۱۶۴	طائف
	ل	ع	
۴۴۴'۴۸۴'۱۴۴'۱۲۰'۴۱۷	لائسٹل پور		عرب
'۴۰۴'۴۷۷'۴۵'۹	لاہور	'۴۸۸'۴۰۶'۹۳'۸۹	
	ک	۵۰۶'۴۵۱'۴۸۰	
'۱۴۷'۸۶'۸۱'۶۸'۶۶'۴۵'۴۴	کابل	ف	
'۱۴۴'۴۱۴'۱۴۶'۱۴۴'۴۱۴'۴۱۴	کاتپور	'۴۱۰'۴۰۶'۸۰'۷۹	فرانس
'۴۴۶'۱۷۸'۱۷۷'۱۴۴'۱۴۸'۱۴۷	کانگرہ	۴۸۹'۴۸۸'۴۶۵'۴۴۹	
'۴۹۷'۴۹۵'۴۹۴'۴۹۰'۴۵۹'۴۵۱	کالی کٹ	۴۴۴	فلپائن
'۴۹۸'۴۹۰'۴۷۷'۴۰۳'۴۹۸	کرپلا	۴۰۶'۴۹۷'۱۷۶'۸۱	فیروز پور
'۴۶۴'۴۴۵'۴۴۴'۴۴۴'۴۱۴	کشمیر		

۵	۵۰۵'۵۰"۳۸۹'۳۸۳	۵۰۸'۳۸۱'۳۸۰	
'۱۸۶'۱۷۷'۹۰'۸۹'۸۷	۳۹۰	۳۹۰	لدھیانہ
'۲۱۸'۲۱۷'۲۰۵'۲۰۳'۱۹۳	۳۹۹'۳۹۸	م	
'۳۱۶'۳۰۸'۲۸۸'۲۷۷'۲۶۹	۳۳۳'۳۳۲	۳۸۹'۳۹۸	ماریش
'۳۳۸'۳۳۶'۳۳۶'۳۳۲'۳۲۱	۳۲	۱۲۲	مالابار
'۳۱۵'۳۹۳'۳۹۳'۳۸۷'۳۸۲	۲۷۶	۱۵۳	مالیرکوٹہ
'۳۳۸'۳۳۰'۳۳۳'۳۳۱'۳۲۷		۳۶۵	مدراں
'۳۹۳'۳۸۹'۳۶۵'۳۵۹'۳۵۱	۳۸۹	'۲۲۸'۲۱۰'۲۰۸'۱۰۳'۷۹	مدینہ
۳۳۹	۳۵۲	'۳۵۸'۲۶۸'۲۶۷'۲۵۹'۲۵۸'۲۳۷	
ی	۳۶۸	۳۹۸'۳۸۳'۳۷۱'۳۰۸'۳۰۷'۳۸۰	
'۲۱۸'۱۵۵'۱۵۳'۱۵۲'۷۹	۳۰۳	۳۸۶	مراکو
'۳۹۳'۳۰۹'۲۸۸'۲۳۰	۳۹	۳۸۹	مصر
۳۸۸'۳۲۰'۳۱۵'۳۱۳'۳۹۵		۲۹۲'۲۹۱	معین الدین پور (گجرات) و
	۳۸۸	'۳۸۰'۷۳'۷۸'۳۰۸'۶۳'۹۹	مکہ
		'۳۵۱'۳۵۰'۳۳۳'۳۱۸	

کتابیات

زمیندار (اخبار)	۱۲۵'۸۱'۸۰	پ	۱
پیغام صلح (اخبار)	۳۵۹'۳۵۷'۳۱۵'۲۸۳	۳۲۳	۲۸۳ احسان (اخبار)
س		ت	۳۲۳'۲۹۳'۲۰۵'۱۰۰ افضل
نرمه چشم آریه	۱۲۸'۱۲۷	۱۹۳	تشحید
ک		۳۱	تفسیر رازی
کشف (تفسیر)	۳۱	ج	۳۵۲'۲۰'۲۰۰ بائبل
ل		۳۱	۳۵ بخاری
لیکچر لاهور	۱۲۹	ز	۲۰۵'۶۳ بدر (اخبار)
			۱۲۸'۶۵'۶۳ براہین احمدیہ
			۳۱ بیضاوی (تفسیر)